

Más notes sobre'l neutru

JORGE GARCÍA FERNÁNDEZ

Bien sabío ye por toos qu'una de les carauterístiques más notables y que más contribuín a da-y personalidá al asturianu ye'l denomáu "neutru materia".

Bien perfilaes queden según los estudiosos les sos funciones dientru la llingua amás de les llandes nes que s'enmarca.

Pero una les carauterístiques del asturianu que me ye familiar ye la utilización del neutru, esto ye, de la concordancia n' o del axetivu, nunos usos poco estudiaos cuando'l falante se refier a neños o neñes d'hasta unos ochu o diez años.

Nun voi tratar yo, pues nun soi, de l'antigüedá, espardimientu, paralelismos, orixe del fenómenu, sinón namás que presentalu pa poder estudialu llueu y que seyan los espacialistes nestes xeres los qu'afonden nel so estudiu.

Puedo escomenzar diciendo que'l fenómenu ye d'usu familiar, anque trespasa dichu entornu n'ámbitos conversacionales.

De mano yo asítiolu onde siempre lu oyí, nes llandes ente Llangréu y Samartín del Rei Aurelio, nel entornu de Ciañu y L'Entregu y de xuru na fastera de la so influencia.

Trátase cenciellamente del usu de formes neutres pa referise a los rapacinos, bien falándoyos a ellos direutamente o falando d'ellos.

Les formes que yo presento tienen unos casos bien definíos:

El primeru dase nes espresiones d'esclamación referíes direutamente a los rapacinos. Dase siempre en formes cariñoses o de mimu, bien por emponderar a los neños, cuando tán malos o namás por un arranque cariñu.

Por exemplu cuando una madre come a besos a la fíya o al fíyu y gríta-y coses comu: *¡Guapo!*, *¡lindo!*, *¡precioso!*, *¡yo rúcolo!*, *¡yo cómolu!* etc.

Estes formes axetives funcionen comu manifestación llingüística completa.

El segundu casu dase dientru oraciones y óyese tanto como pa referise al rapacín o rapacina en sí, pa fala-y, o comu rempuesta de quien ta oyéndonos a nós falar de la neña o del neñu, con exemplos comu: *¡Madre, qué trabayaoro ye!*, cuando una neña o un neñu, por exemplu, fai menester de secar la cacía.

¡Prubiquino, que ta malino!, comu se-y diz al rapacín o la rapacina cuando tan malinos na cama.

¡Ye más listu qu'un arbiyu!, cuando se-yos empondera la picardía, etc.

Cuandu la referencia al críu o la cría se fai direutamente na oración reapacen les formes masculina o femenina según correspuenda:

¡Madre que trabayaora ye la neña!

¡Probe Raulín, que tá malín!

¡Manolín ye más listu qu'un arbiyu!

Nostante, les formes neutres consérvense si apaez otru pronome neutru tónicu:

¡Madre, que trabayaoro ye ellu! (el neñu o la neña)

¡Prubiquinu ellu, que tá malinu!

¡Qué listu ye ello, madre!

¡Estu ye'l demonio!

Nin que dicir tien qu'oyendo estes espresiones ensin ver les situaciones y nun siendo pel contestu familiar, nun pue sabese en denguna manera si se-y ta falando a un rapacín o a una rapacina. Dependiendo de la frase, tampocu nun se pue saber si se dicen les coses d'un platu, d'una acurdión o de cualquier otra cosa.

Señalo que tamién se da en contestos amplios y asina nos diálogos, tanto si tán los neños presentes comu si non. Una bona muestra sedría ésti, dos vecines que se topen:

— *¿Y qué ne?, ¿la to neña come algo?*

— *¡Qué va né!, est@ nun come ná, tienme aburría.*

— *Entós como'l miyu, ruin@ del too*

— *¿Tú nun lo ves?, est@ ta sequin@, de pena vela.*

— *Yá, guapa, pero la tuya entiéndolo, que ye l@ pequeñ@ la casa y tenéislo mu consintió, tul día comiendo porquerís, ¿pero'l miyu, que ye grande?*

— *El tuyu como lus demás, si ta consintió lo de ser grande nun tien ná que ver.*

Nel diálogu anterior pue vese l'alternancia de les formes usuales cola neutra n'ó, pues l'usu d'esti “neutru” nunca ye abrumador nin esclusivu sinón qu'alterna ensin oponese a les formes de toos conocíos.

L'últimu casu coincide no básico col segundu, pero úsase comu chancia y burla referíu a xente yá mozo a lo que mos referimos comu *quexono, protestono, miedoso*, etc.

Esto nun quita qu'esti usu de neutru seya sólo infantil, sinón qu'acínca nel fechu al usase colos que, nun siendo neños, son comparaos con ellos.

Finalmente, hai un casu recoyíu d'interés anque aisláu, que nun ye otru que l'axetivación d'un sustantivu.

Na zona reseñada, óyese, alcuandu, nomatar a los neños de forma cariñosa col términu *peseta*. Delles de veces tamién se oye dicir: *¡Ven pacá peseto!, ¿Ónde vas peseto?*, etc.

L'apaición d'esti casu, anque aisláu, denota lo bien asentaos que nesa fastera tán los usos del neutru y onde constitúi norma llingüística. L'apaición de *peseto* quiciabes tea rellacionada por asimilación con formes comu *tesoro, cariño o cielo*, que na zona danse siempre con *o*.

Estes son, a grandes trazos, les situaciones y casos nos que se da esti tratamientu con *o* tanto a neños comu a neñes según lu tengo yo recoyíu en Ciañu y L'Entregu.

En concordancias con esto afítome de manifiestu na gran vitalidá que'l neutru tien en tol valle'l Nalón.

De si ye un fenómenu nuevu o antiguu, de la so dispersión etc., correspuende agora dicilo a los especialistas na materia estudiándolu sobre'l terrén, pues yo, consciente de les mios llandes, tolo que d'equí p'alantre añadiere tendría que lo escomenzar con “quiciabes...”